

RAS 2012

Revidering av RAS 2005

Rasspecifika Avelsstrategier för Kuvasz

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Historia.....	3
1.1 Ungern och övriga Europa	3
1.2 Kuvasz i Sverige	4
1.3 Ett historiskt brev	5
1.4 Svenska Kuvaszklubben.....	5
2. Population, avelspolicy & avelsstrategi	5
2.1 Populationsstatistik	6
2.2 Rekommendationer och riktlinjer	6
3. Hälsa.....	8
3.1 Höftledsdysplasi (HD)	8
3.2 Armbågsdysplasi (ED)	9
3.3 Progressiv Retinal Atrofi (PRA).....	10
3.4 Katarakt	11
3.5 Dilaterad Kardiomyopati (DCM)	11
3.6 Monochism/Kryptochism.....	12
3.7 SvKKs enkät 2003	12
3.8 Försäkringsstatistik	12
4. Mentalitet.....	13
4.1 MH	14
4.2 Ungerskt karaktärstest.....	14
5. Exteriör.....	15
6. Avslutningsvis	16
Referenser	17
Bilaga 1: Hedersdiplom från Ungerska Kennelklubben	18

1. HISTORIA

Kuvasz är en gammal herdehund vars ursprung inte är helt klar men i RAS 2005 (Hermelin, 2005) beskrivs den som följer:

”En del källor säger att den följde med Magyarfolket, ett krigiskt ryttarfolk, som kom österifrån ur de stora områdena i de asiatiska stäpperna och bosatte sig vid Karpaterbäckenet i slutet av 9: e århundradet. Vid två senare tillfällen har kuvasz liknande hundar kommit in från Asien, dels med kumanerna under 1200-talet och dels under den turkiska ockupationen 1526 - 1688 under vilken tid stora delar av landet ödelades och avfolkades. Senare kom upproret mot Habsburgarna (1703 - 1711).”

En nyare version, också denna med oklara källor, är den att kuvasz, tillsammans med komondor och puli, levde med sumeriska herdar så långt tillbaka som för 7000 – 8000 år (Balla, 2012). Enligt denna källa har den ungerskfödde kynologen Sandor Palfalvy (medlem av Alabama Academy of Science) undersökt bland annat sumerisk, grekisk och latinsk litteratur, samt arkeologiska utgrävningar i Euftrat-Tigris-dalen, varvid han drog slutsatsen att kuvasz hade varit en del av dessa samhällen. Enligt honom skulle hundarna ha följt med herdarna från Mesopotamien till det som numera är Ungern.

Det har tidigare påståtts att ordet kuvasz kommer från ett turkiskt ord som betyder ”väktare av tryggheten”. Denna nyare versionen påstår istället att ordet skulle komma från sumeriskans ord för hund ”kudda” och att man då endast skulle ha använt de två första bokstäverna ”ku”, samt att andra delen av ordet skulle komma av ordet ”assa” vilket på sumeriska betyder häst. ”Ku-assa” skulle då ha innebörden av en hund som vaktade och sprang bredvid hästar och ryttare.

Tyvärr har Svenska Kuvaszklubbens avelskommittén inte kunnat komma över engelskspråkiga vetenskapliga artiklar skrivna av Palfalvy och därmed har den nyare versionen av historien inte kunnat bekräftas.

Hur som helst så behövde man starka tappra hundar som skydd för liv och egendom då röveriväsendet tidvis har haft sina blomstringsperioder. Även de vilda djuren, främst varg och vildsvin, bidrog till osäkerheten hos människorna.

Hårda levnadsförhållanden utvecklade den tjocka pälsen, motståndskraftig mot både kyla och värme, smuts och damm. Mycket motion och dåtidens utfordringspraxis gav kuvaszen en solid benstruktur och starka muskler. Hundarna utfordrades mest med kött. Man band köttstycken högt upp för valparna, för att utveckla deras nack- och tuggmuskler och för att ge dem starka tänder. Herden ville ha sin hund vit eftersom det var lättare att skilja en vit hund från vilddjuren om hjälp skulle behövas.

1.1 Ungern och övriga Europa

Redan under medeltiden fanns kuvaszen i Ungern, enligt RAS 2005. Överallt hos herdarna fanns den, dock mest i bergstrakterna. Man kan anta att olika kuvasztyper kunde urskiljas redan på ett tidigt stadium – bergstypen med kraftigt stop och slätare päls och låglandstypen med kilformat huvud och vågigare päls varifrån Ungerns nuvarande kuvaszbestånd huvudsakligen härstammar.

Dokument från 1400-talet visar att kuvasz blev den första av de ungerska raserna som fick följa sin herre in till städerna, in i hemmen från den ändlösa pusan. Kung Matthias entusiasm för denna ras öppnade dörrarna för den till aristokratin. I denna tid av intriger och bakhåll litade han mer på sina hundar än på sina livvakter, och inte föga förvånansvärt ansågs en kuvasz vara en mycket värdefull

gåva. Under en period har den även använts vid jakt på större vilt.

Den ungerska förening för uppfödare av herdehundar, vars första publikationer utkom under tidiga 20-talet, lägger största vikt vid hundens arbetsprestationer. Dess förste president Dr Emilrol Raitsits, som också var med och bildade Ungerska Kennelklubben MEOE 1912, samlade in uppgifter om hundarnas yttre och inre egenskaper. År 1921 reviderade han den dåvarande rasstandard från 1905, vilket översatt från engelska borde ha det ungefärliga namnet *Standardbeskrivning för de ungerska fårhundarna*, och anpassad den efter den nyare tidens smak och fordringar (Sárkány, 1977).

Under 19:e århundradet började ett mer civiliserat och intensivt jordbruk samt boskapsskötsel. Kuvaszén förlorade sitt ursprungliga arbete och flyttade till mer befolkade områden och blev vakthund för gårdar, fabriker, hus och hem.

Omkring 1939 blev kuvasz modehund bland de stora uppfödarentusiasterna i Ungern och i Västeuropa, men framgången bromsades av andra världskriget. Brist på mat och andra förnödenheter gjorde att kennlarna reducerade sin stam till ett minimum. Man tvingades ge bort sina mest värdefulla djur till militära ändamål och trogna gårdvarar dödades i hundratal, först av tyska och sedan ryska ockupationsgrupper.

Vid krigets slut var uppfödningen i ett sorgligt tillstånd. Det tog år att mäta förlustens omfattning. De ryska ockupanterna och den nya regimen såg på hunduppfödning som en lyxhobby för aristokratin och behandlade den därefter. I efterkrigstidens kaos möttes uppfödare och rasentusiaster i hemlighet för att sätta upp regler att följa och samla in i de få hundar som återstod, för att börja uppfödning på nytt. Uppfödare som Ferenc Majda och Straskaba samt professor Csaba Anghi var några. De första valparna såldes för cigaretter, mat etc. Foderbristen gjorde att kuvasz liksom andra stora raser förlorade i popularitet.

Antál Kovacs, som var en expert inom ullbranschen, grundade den mest kända kenneln från denna tid. Guyapjus Kennel startade 1951 med åtta kuvaszér som han och hans kolleger hade köpt upp under hans resor över hela Ungern. Den var Europas största kuvaszékennel med ett 50-tal kuvaszér och dess verksamhet pågick i drygt 20 år och bidrog i hög grad till att bygga upp rasen igen. Efter revolutionen i Ungern 1956 förbättrades levnadsstandarderna och kuvaszén återvann så småningom sin popularitet från före kriget.

Legendariske Fogas vom Schwabensee och kuvasz från Guyapjus kennel möter man i så gott som alla svenska kuvaszérs stamtavlor. Det ligger 43 år mellan Fogas och kullar födda 2012 i Sverige. (Far till en av de svenska uppfödarnas stamtikar var en sonson till Fogas vom Schwabensee.)

1.2 Kuvasz i Sverige

Den första registrerade kuvaszén i Sverige importerades 1969 av den ungerskfödde läkaren Dr Tibor Buzády. Det var en hanhund, Betyartelepi Bicsak Csigo (S 09234/69) från Ungern. Flera importer följde och Dr Buzády blev den första uppfödaren av rasen.

Med Dr Tibor Buzádys hjälp tog T. Björnsson från dåvarande Hundstallet in en dräktig tik, Harosi Ani från Ungern 1970, som födde sina tio valpar i karantän men hon dog tyvärr ett par veckor efter valpningen. En av hanarna i denna kull, Arro (HD-fri och utställd med Cert och CACIB) gick vidare i aveln, medan en av tikarna, Aszti, blev hela 14 år gammal.

Andra tidiga importer från Ungern var:

1971

- Gyapjus Rokolya, tik (e. Gyapjus Morcos, u. Gyapjus Nora)

- (INTUCH NORDUCH) Pecelói Bojtár Csipke, tik (e. Gyapjus Morcos, u. Kunvári Anikó Ajnar), röntgades vid 9 års ålder med HD 1-1, blev 11 år.
- Pecelói Cinka, tik (e. Fogas sonen Petröczi Atti, u. Fenyvesvölgyi Csilla Bundas), blev 9,5 år.

1972

- (FINUCH INTUCH) Budagyöngye Bihar, hane (e. Fogas vom Schwabensee, u. Ipoly Betty), blev över 10 år gammal.
- (INTUCH NORDUCH) Sokorópátkai Andul, hane (e. Fogas sonen Petröczi Atti, u. Gerecsehegyi Alice), dog i en gasolycka med sin familj 7 år gammal.

1976

- Gyöngyhazi Adonis, hane (e. Budagyöngye Bihar, u. Fenyvesvölgyi Andrea Tisza) kom till Sverige med ett ungersk par, friröntgades och användes i två kullar (Trevnadens och Wulcanos), varefter ägarna emigrerade till Australien och tog hunden med sig.

1.3 Ett historiskt brev

Ett brev med poststämpel Bromma 4 september 1973 från Dr Tibor Buzády till alla kända ägare med hundar av ungersk ras blev historia. Brevskrivaren ville veta om det möjligen fanns intresse av en sammankomst i anslutning till utställningen 3 november i Stockholm. Detta för att eventuellt bilda en förening. Det sammanlagda antalet ungerska rashundar var 120 stycken fördelat på följande raser: kuvasz, puli och vizsla detta år. Detta brev ledde till bildandet av Föreningen för Ungerska Rashundar (FUR) 1973, med Dr Tibor Buzády som ordförande.

Dr Tibor Buzády var så gott som ensam uppfödare fram till 1974 då han lämnade landet med sin Bihar och bosatte sig i München, senare Budapest. Han har även skrivit en bok om de ungerska raserna som finns på ungerska, engelska och tyska.

1.4 Svenska Kuvaszklubben

Fram till 1995 hade FUR ansvaret för samtliga ungerska raser i Sverige. Rasklubben för kuvasz bildades 10 maj 1992 i Linköping och som efter en tid som interim fick officiell status 26 januari 1995. Svenska Kuvaszklubben (SvKK) är ensam rasansvarig för kuvasz i Sverige och lyder under specialklubben Svenska Bergs- och Herdehundklubben (SBHK).

Inom SvKK har det diskuterats om man återigen ska tillhöra FUR men det har framkommit att detta inte är möjligt om SvKK vill fortsätta sin existens som rasklubb i och med att FUR själva är en rasklubb och inte en specialklubb. Dock diskuteras något slags samarbete mellan de båda klubbarna efter initiativ av FUR.

Under 2010 belönades SvKK med ett hedersdiplom från Ungern (se bilaga 1). Det var den Ungerska Kennelklubben (MEOE) genom András Korózs (ordförande), Tibor Buzády (grundare av FUR) och Imre Gèczi (ungerska domarkåren) som framförde sin tacksamhet för det arbete som gjorts för kuvaszen i Sverige. Detta är något som SvKK tillsammans med dess uppfödare är mycket stolta över.

2. POPULATION, AVELSPOLICY & AVELSSTRATEGI

SvKKs övergripande mål är att främja och väcka intresse för avel av hundar som är funktionsmässigt sunda samt mentalt och exteriört goda. Viktigt är att bevara rasens specifika egenskaper i enlighet med rasstandarden för kuvasz samt med beaktande av rasens FCI-tillhörighet, grupp 1. Med sunda hundar menas hundar som ger intryck av att vara friska och starka, i normalt

hull, konstruerade för ett aktivt liv med människor samt med en mentalitet som är anpassad för detta. Med exteriört goda hundar menas typmässigt goda hundar. Begreppet typ avser summan av de detaljer som tillsammans utgör rasen kuvasz. Dessa detaljer beskrivs tillsammans med helheten i rasstandarderna för kuvasz.

SvKK vill uppmuntra avel av pigga, vakna, tillitsfulla hundar med mångsidig användning. Rasens utveckling grundas på uppfödarnas val av avelsdjur samt på den användning som dessa får. Ärftlig variation är en förutsättning för rasens möjlighet att fortleva, därför ska aveln vara målinriktad, långsiktig och hållbar. Med hållbar menas att den inte leder till brister avseende hälsa, mentalitet eller funktion, eller tömmer rasen på genetisk variation.

SvKK ansvarar i samarbete med SKK och SBHK för rasens utveckling i Sverige. Avel och uppfödning ska också ske i överensstämmelse med djurskyddslagstiftningen och SKKs grundregler.

2.1 Populationsstatistik

Vid en populationsinventering utförd av SvKK år 2008 uppskattades antalet kuvasz i Sverige vara cirka 250 stycken. All statistik här nedan är hämtad från SKK Avelsdata.

Födda kullar

1969 – 2004: 174 kullar

2005 – 2012: 48 kullar

Totalt (1969 – 2012): 222 kullar

Registrerade hundar

1969 – 2004: 1281 hundar

2005 – 2012: 334 hundar

Totalt (1969 – 2012): 1615 hundar

Importerade hundar

1969 – 2004: 35 hundar

2005 – 2012: 11 hundar

Totalt (1969 – 2012): 46 hundar

Export

Svenskfödda kuvasz har exporterats till ett 10-tal länder genom åren.

Genomsnittlig inavelsgrad

1969 – 2004: Den genomsnittliga inavelsgraden uppgavs ej i RAS 2005.

2005 – 2012: Den genomsnittliga inavelsgraden är drygt 1,7 %.

I tabellen nedan ses rasens genomsnittliga inavelsgrad år för år 2005 – 2012. Denna är beräknad över fem generationer.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Inavelsgrad	1.20%	2.80%	0.00%	1.90%	0.90%	0.90%	5.40%	0.70%

2.2 Rekommendationer och riktlinjer

För en fortsatt positiv utveckling har SvKK utarbetat riktlinjer som stöd för avelsarbetet av kuvasz. Dessa är naturligtvis inte baserat på rent tyckande utan har sin grund i statistik och diskussioner under uppfödarmöten, med följande prioriteringar:

- Verka för ökad genetisk variation och bibehållen låg inavalsgrad.
- Verka för en god hälsa som möjliggör ett långt liv utan hälsostörningar.
- Verka för att bibehålla den rastypiska mentaliteten.
- Verka för en god reproduktionsförmåga (genitala parningar, dräktighet, valpning och omhändertagande av valpar).
- Verka för att avelsdjur är vuxna samt utvärderade i enlighet med SKKs och SvKKs riktlinjer innan avelsdebut.
- Verka för en funktionell exteriör med adekvat konstitution (mentalitet och konstruktion) för sitt ändamål.
- Verka för att sjuka hundar eller hundar som ger avkomma med sjukdom som har trolig ärftlig bakgrund inte används i avel eller alternativt tas ur avel.

För att få SvKKs godkännande och därmed valphänvisning måste följande avelsrekommendationer följas:

- Endast använda HD grad A och B, eller grad C i kombination med A.
- Hundarna ska vara ögonlysta innan avelsdebut utan ärftliga sjukdomar
- Hundarna ska gentestas för prcd-PRA och då avlas endast på clear/clear eller clear/carrier. Gentestet behöver ej genomföras om båda föräldrarna är clear.
- Tiken bör ha fått minst Very Good på utställning från och med unghundsklass.
- Vid parning utomlands följs hanens hemlands rekommendationer.
- Avelsdebuten för tik sker tidigast vid 18 månaders ålder.
- Inavalsgraden får ej översiga 6,25 %.

Goda regler är:

- Att vid genetisk belastning alltid överväga vad den enskilda hunden kan tillföra rasen.
- Att avla så att man minimerar risken att utsätta valpar och valpköpare för lidande.
- Att till avel endast använda hundar som ej uppvisar beteendestörningar i form av överdrivna rädlereaktioner eller aggressivt beteende i oprovocerade, eller för hunden vardagliga, situationer.
- Att till avel endast använda hundar som kan fortplanta sig på ett naturligt sätt.
- Att avelsdebuten sker tidigast vid den ålder då hunden uppvisar en vuxens individs beteende (mentalitet) men också vid den ålder då hunden med stor sannolikhet hunnit utveckla för rasen kända hälsostörningar.

Uppfödareetik och rekommendationer:

- Uppfödare skall vara väl förtrogna med rasstandarderna och dess innebörd, med särskild uppmärksamhet på korrekta fria rörelser, den rastypiska pälsen, huvud och uttryck.
- Uppfödare skall ha god kännedom om rasens ursprung och användningsområde.
- Uppfödare bör i möjligaste mån delta på anordnade uppfödarmöten och konferenser för att hålla sig informerad om vad som händer inom rasen. De bör också ha en öppen dialog med varandra och med rasklubben.
- Uppfödare uppmanas att delta vid mental- och karaktärstest anordnade av klubben.

Rasen har inga av SKK beslutade hälsoprogram därför är det av extra stor vikt att uppfödarna respekterar och följer de riktlinjer och gränser som rasklubben beslutat om.

Nuläge: SvKK är en relativt fredlig klubb där uppfödarna gemensamt tycks sträva mot en population av friskare och sundare djur.

Mål: Det självskrivna målet är naturligtvis att föda upp exteriört och mentalt fullgoda djur

genom att riktlinjer och rekommendationer följs.

Att öka uppfödarnas intresse för att föda upp exteriört och mentalt fullgoda djur.

Strategi: Att utnyttja det tillgängliga avelsmaterialet i Sverige i kombination med utländskt avelsmaterial.

Att anordna uppfödarmöten flera gånger per år för att hålla uppfödarna uppdaterade.

3. HÄLSA

Kuvaszen måste väl ändå ses som en relativt sund och frisk ras. Exteriört har den inga extrema fel och därmed har den inte tagits upp i Särskilda Rasspecifika Domaranvisningar (SRD). Höftledsdysplasi förekommer liksom några få fall av armbågsdysplasi. Senaste decenniet har all kraft lagts på att komma till rätta med ögonsjukdomen PRA. Tack vare upptäckten av genen som orsakar prcd-PRA börjar man, genom DNA-analyser, äntligen att få kontroll över sjukdomen.

För att vara en så pass tung ras som kuvaszen är så har den en ganska lång livslängd. Att den uppnår en ålder av 10 – 12 år är att förvänta sig, men även uppåt 14 år har rapporterats.

3.1 Höftledsdysplasi (HD)

Höftleden är en kulled som förenar lårbenet med bäckenet. Höftledsdysplasi är en felaktig utveckling höftleden (ledskålen är för grund) som är relativt vanlig åkomma hos många raser. Till skillnad från höftledsdysplasi hos människa, där utvecklingsrubningen många gånger kan påvisas redan hos spädbarn, kan man hos hundar ytterst sällan hitta något fel på de unga individerna. Rubningen i ledens utveckling äger rum under hundens uppväxttid och först när skelettet är moget kan man med god säkerhet bedöma höftledernas utseende med hjälp av röntgen. Riskerna för att en hund ska utveckla höftledsdysplasi är till stor del ärftligt betingade.

Nedan ses HD-dispositionen för hundar födda åren 2005 – 2010 där röntgenplåtarna avlästs med nya systemet (gradering A – E). 122 hundar röntgades och fördelning såg ut som följer; 72 st A, 20 B, 16 C, 12 D och 2 E.

Diagnos	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HD grad A	21	12	7	13	14	5
HD grad B	8	3	3	2	2	2
HD grad C	5	4	3	2	-	2
HD grad D	3	3	1	3	2	-
HD grad E	-	1	-	-	1	-
Totalt antal undersökta	37	23	14	20	19	9
Snittålder för undersökning (månader)	21	20	20	21	22	22
Antal födda	63	41	29	38	51	43

Källa: SKK

RAS 2005: 282 röntgades av hundarna födda 1992 – 2004. Procentuellt såg fördelningen ut så här: 69 % A eller B, 15% C, 11 % D och 5 % E (här är även två hundar med HD grad IV (gamla avläsningssystemet) inräknade).

Nuläge: Av 122 röntgade hundar hade 59% A och 16 % B vilket ger 75 % A eller B. 13 %

hade C, 10 % D och 2 % E. HD har alltså förbättrats.

Mål: Att minst 50 % av ett års registreringar röntgas. 2005 – 2010 nåddes detta mål vissa år, dock inte alla, men anses fortfarande vara något att sträva efter.

Att andelen hundar med dysplasi inte ökar.

Strategi: Uppfödarna är en viktig länk mellan styrelsen och valpköparna. Om uppfödarna betonar vikten av att röntga både för hundens och rasens skull så följer många valpköpare detta råd.

Att i avel endast använda hundar med A eller B på höfterna. För att bredda avelsbasen har det beslutats att även C kan användas, men då endast i kombination med A.

3.2 Armbågsdysplasi (ED)

Armbågsleden är en gångjärnsled. Felaktig utveckling av denna benämns som armbågsdysplasi. Vetenskapliga studier visar att utvecklingen av armbågsledsartros hos de undersökta raserna till stor del är ärftligt betingad. Mycket återstår att studera, såsom vilka raser som är drabbade i nämnvärd utsträckning, skillnader i arvbarhet mellan raser, avkommebedömning med avseende på kullsyskon och så vidare. Trots detta rekommenderas att endast hundar utan artrosförändringar används till avel.

På SvKKs uppfödarmöte 30 april 2011 i Svenljunga beslutade man att ta bort kravet på ED-röntgen från avelsrekommendationerna då uppfödarna ansåg att armbågsdysplasi inte var något problem. Som synes stödjer statistiken här nedan åsikten hos majoriteten av uppfödarna och är inget generellt problem, även om ED förekommer hos enstaka individer. Beslutet var dock inte enhälligt och därför har man valt att ha med ED-statistik i revideringen av RAS 2005. Däremot förekommer inget mål och ingen strategi. Statistiken gäller hundar födda 2005 – 2010. 105 hundar röntgades och fördelning såg ut som följer; 99 stycken utan anmärkning (ua), 3 stycken med grad 1 och 3 stycken med grad 2. Ingen hund med grad 3 förekom.

Diagnos	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ED ua (0)	33	21	13	14	10	8
ED grad 1	1	-	1	1	-	-
ED grad 2	-	-	-	-	3	-
ED grad 3	-	-	-	-	-	-
Totalt antal undersökta	34	21	14	15	13	8
Snittålder för undersökning (månader)	21	19	21	21	22	21
Antal födda	63	41	29	38	51	43

Källa: SKK

RAS 2005: 79 hundar födda 1992 – 2004 röntgades. Av dessa var 90 % utan anmärkning. 9 % hade grad 1 och 1 % hade preliminärt grad 3. Målet om att 50 % av ett års registreringar skulle röntgas höll 2005 – 2007 därefter har allt färre hundar röntgats.

Nuläge: 105 hundar födda 2005 – 2010 röntgades. Av dessa var 94 % utan anmärkning. 3 % hade grad 1 (dessa var ur spridda kullar) och 3 % hade grad 2 (dessa var helsyskon). Trots en kull där ED grad 2 förekom hos tre individer måste ED resultaten ses som förbättrade.

3.3 Progressiv Retinal Atrofi (PRA)

PRA är en ärftlig försvinnning av näthinnan som alltid leder till blindhet och förekommer hos människor liksom hos djur. En form av PRA nedärvs recessivt beroende på en defekt gen. De första tecknen på PRA kan upptäckas vid ögonspeglning redan vid 1 – 2 års ålder. En individ som utvecklar PRA har fått sina PRA-anlag från båda föräldrarna, men eftersom anlaget nedärvs recessivt kan anlag finnas dolda i generationer bakåt eftersom individer med endast ett PRA-anlag aldrig kommer att visa några tecken på sjukdomen. Däremot är de ”bärare” av en defekt gen och kommer, om de går i avel, föra detta anlag vidare.

Sedan RAS 2005 arbetades fram har den sjukliga genen hittats och den typ av PRA som förekommer hos kuvasz, tillsammans med flera andra raser, kallad prcd-PRA. Prcd står för ”progressive rod-cone degeneration” och sjukdomen orsakar progressiv degeneration av stavarna (rods) och tapparna (cones). Gentestet görs enkelt genom att ett blodprov tas och skickas vidare till ett laboratorium för DNA-analys. För kuvasz del har SvKK ett avtal med företaget Laboklin i Tyskland som ger SvKKs medlemmar rabatt om analysen görs där. Blodprov tas i Sverige av en legitimerad veterinär som sedan skickar provet till Laboklin. Avtalet innebär även att SvKK får ta del av alla resultat vilka sedan publiceras på hemsidan under rubriken ”Kuvaszdata” (<http://svkk.se/kuvaszdata%20gen.htm>).

148 ögonlysningar genomfördes under perioden 2000-01-01 – 2012-07-31. Vissa hundar kan dock ha ögonlysts flera gånger varvid de har räknats som separata fall. Utav alla ögonlysningar var 8 % antingen generell PRA eller PRA-liknande.

Diagnos	Antal ögonlysningar
PRA, generell	9
PRA-liknande	3
TOTALT	12

Källa: SvKK

I dagsläget har 110 hundar blodtestats 2000-01-01 – 2012-02-01. Tack vare detta finns även 40 hundar i statistiken som med stor sannolikhet inte bär den defekta genen då båda föräldrarna är clear/normal.

Diagnos	Antal hundar
Affected/affekterad, blodtest	5
Carrier/bärare, blodtest	56
Clear/normal, avkomma efter två clear föräldrar	40
Clear/normal, blodtest	49
TOTALT:	150

Källa: SvKK

RAS 2005: Vid sammanställningen av RAS 2005 fanns endast fyra kända fall av PRA, varvid det första hade upptäckts 2003.

Nuläge: Av alla blodtestade hundar har endast 45 % varit fria från genen, skrämmande 51 % har varit bärare och 4 % affekterade. Tack vare möjligheten att blodtesta hundarna har man förmodligen lyckats undvika en stor hälsorisk för rasen och kan nästintill

garantera att avkommorna efter två clear-föräldrar blir friska. Därmed kan i dagsläget närmare 97 % av de 150 hundarna i diagrammet här ovan användas i avel om man endast ser till ögonen.

Mål: Att bibehålla en god uppfattning om ögonsjukdomar inom rasen.
Att andelen anmärkningar blir färre.

Strategi: Gentesta för pred-PRA och endast avla på clear/clear eller clear/carrier. Avkommor efter clear/clear behöver inte genomgå DNA-analys utan räknas som fria.
Att propagera för att hundar ögonlyses trots användningen av DNA-analys för att kunna upptäcka fler former av PRA eller andra ögonsjukdomar. Därav är detta ett krav för valphänvisning.

3.4 Katarakt

Katarakt (grå starr) kan uppträda hos valpar, hos relativt unga vuxna samt hos äldre hundar. Katarakt kan i svårare fall leda till blindhet. Katarakt hos äldre hundar är ”naturlig” på grund av linsens åldrande. Skulle den uppträda hos en yngre hund kan den vara sjuklig och ärftligt betingad.

148 ögonlysningar har genomförts under perioden 2000-01-01 – 2012-07-31. Vissa hundar kan dock ha ögonlysts flera gånger varvid de har räknats som separata fall. Utav nedanstående 13 ögonlysningar var en icke ärftlig och hos en annan kunde ärftligheten inte bedömas. *Källa: SvKK.*

Diagnos	Antal ögonlysningar
Katarakt, bakre polär (BPK)	3
Katarakt, bakre polär (BPK), lindrig utbredning	4
Katarakt, partiell cortex bakre	1
Katarakt, partiell cortex främre	1
Katarakt, partiell övrig	2
Katarakt, total	2
TOTALT	13

RAS 2005: Katarakt förekom hos några äldre hundar men inte i den utsträckning att det ansågs vara ett problem.

Nuläge: Drygt 7 % av ögonlysningar åren 2000 – 2012 var med säkerhet ärftliga katarakter.

Mål: Verka för att en så stor andel av den svenska populationen som möjligt ögonlyses då ögonlysningen är otroligt viktig. Dels för att upptäcka katarakt och dels för att i ett tidigare skede upptäcka fler former av PRA och andra ögonsjukdomar.

Strategi: Endast använda ögonlysta hundar utan ärftliga ögonsjukdomar i avel.

3.5 Dilaterad kardiomyopati (DCM)

DCM, dilaterad (uttänjd) kardiomyopati (sjukdom i hjärtmuskeln), är en kronisk och progressiv sjukdom som förlöper under fler år. Under sjukdomens utveckling är djuret ofta utan symptom och perioden brukar gå spårlöst förbi för djurägaren. De första symptomen visar sig vanligen bara ett par veckor före hjärtsvikt inträffar. Djuret blir orkeslöst, tappar aptiten och utvecklar så småningom ascites. Därefter utvecklas en vänstersidig svikt med lungödem. Tecken på det är andnöd och hosta. Själva diagnosen kan endast säkert fastställas med ultraljudsundersökning (ekokardiografi) varvid man undersöker hjärtats pumpförmåga.

RAS 2005: Sjukdomen förekom hos en kull född 1996 (en hane och tre tikar). Ingen av dessa gick

vidare i avel. Vid åtta års ålder visades även fadern till kullen vara drabbad. Därefter har det förekommit ett par ”kända fall” från andra kombinationer.

- Nuläge:** Inga kända fall av DCM har förekommit 2005 – 2012.
Mål: Verka för att uppfödare och hundägare rapporterar om hjärtsjuka hundar till SvKK.
Strategi: Att ej bedriva avel med hundar ur kullar där det finns diagnostiserade fall av DCM. Att inte heller fortsätta avla på föräldrar till hundar med DCM.

3.6 Monochism/Kryptorchism

Defekter i testiklarnas nedvandring till pungen leder till att den ena (monochism) eller båda (kryptorchism) testiklarna är belägna i ljumsken eller i bukhålan. Arvsgången är recessiv och könsbunden (i och med att tikarna inte visar någon defekt). Heritabiliteten är 0,5 – 0,8 (50 – 80 %). Det är dock så att fler än en enkel gen är involverad. Defekten kan ha lite olika nedärvning i skilda raser. Ett har de dock gemensamt; om testiklarna blir kvar i bukhålan kommer hanhunden att bli steril. Han kan då inte nedärva defekten till några avkommor och därmed är defekten ”självrensande” i avelsarbetet. En monochid hane kan dock fortfarande vara fertil.

- RAS 2005:** Förekom i födda kullar.
Nuläge: Förekommer fortfarande i kullar som föds. Hur stor andel är oklart.
Mål: Verka för att information går ut till uppfödare och hundägare.
Verka för att uppfödare och hundägare rapporterar om monochida och kryptorchida hundar till SvKK.
Strategi: Ej använda monochida hundar i avel.

3.7 SvKK enkät 2003

År 2003 fick SvKK in 58 enkätsvar om hälsostatusen hos svenska kuvasz då RAS förankrades hos SvKKs medlemmar. Ensam ger nedanstående svar inte mycket information, men tillsammans med försäkringsbolagens statistik (kapitel 3.8) ger de en fingervisning om nuläget.

- Avlivning p g a njurinsufficiens och uremi
- Blindhet, utan fastställd diagnos (6 st)
- Borrelia
- Klåda (2 st)
- Muskelförtvining, bakben
- Sköldkörtelproblem

Under SvKKs uppfödarmöte 30 april 2011 i Svenljunga rådde enighet om att ingen ny enkät behövde skickas ut till svenska kuvaszägare gällande hundarnas hälsa då man ansåg att det inte skulle tillföra revideringen av RAS något. Uppfödarna ansåg sig ha så pass god kontakt med sina valpköpare att de även hade en god uppfattning om hundarnas hälsostatus.

3.8 Försäkringsstatistik

Det går inte att göra en exakt bild av antal sjukdomar hos hundarna av denna statistik då samma hund kan ha blivit behandlad flera gånger för samma orsak och senare avlidit av sjukdomen, men en liten inblick ger den. Statistiken nedan gäller för åren 1995 – 2003.

År 2012 har de fyra största djurförsäkringsbolagen i Sverige (Agria, Folksam, If och Sveland) blivit tillfrågade om försäkringsstatistik för åren 2005 – 2011 (2012). Tre återkom. Agria meddelade då att det i dagsläget inte finns någon rasprofil (Agria Breed Profile) på rasen men att en uppdatering pågår som beräknas vara klar i början av 2013 och då skickas ut till ras- och specialklubbar. Folksam meddelade att de höll på att byta datasystem och skulle därför under 2013 ha mycket svårt

att ta fram rasstatistik. För Svelands del hade man åren 2009 – 2012 endast haft två fall av kräkningar och diarré, ett fall av prostathypertrofi/hyperplasi samt ett av leverförstoring/hepatomegali.

Veterinärvård	Antal	Liv	Antal
Analsäcksinflammation, akut	3	Dödsfall utan säker diagnos	3
Artrit, knäled	4	Försvunnen	5
Artrit, knäled, duplex	2	Höftledsdysplasi	4
Artrit, knäled, kronisk serös	4	Kardiomyopati	3
Erlichiainfektion	5	Kardiomyopati, dilaterad	5
Feber	5	Lymfom	1
Hälta	6	Magsäcksomvridning	3
Infektionssjukdom, symptom	5	Njure/uretär, symptom	2
Magsäcksomvridning	5	Progressiv retinal atrofi (PRA)	1
Neoplastiska förändringar, hud, underhud	7	Trafikskada	6
Prostata, hypertrofi/hyperplasi	4	Tumör, vulva	1
Prostatit, akut	4	TOTALT:	34
Pyodermi, akut, djup	2		
Pyodermi, akut, ytlig	1		
Pyometra	7		
Sårskador	6		
Tonsillit, akut	3		
Tumör, juver	6		
TOTALT:	79		

Källor: Agria, Folksam & If

4. MENTALITET

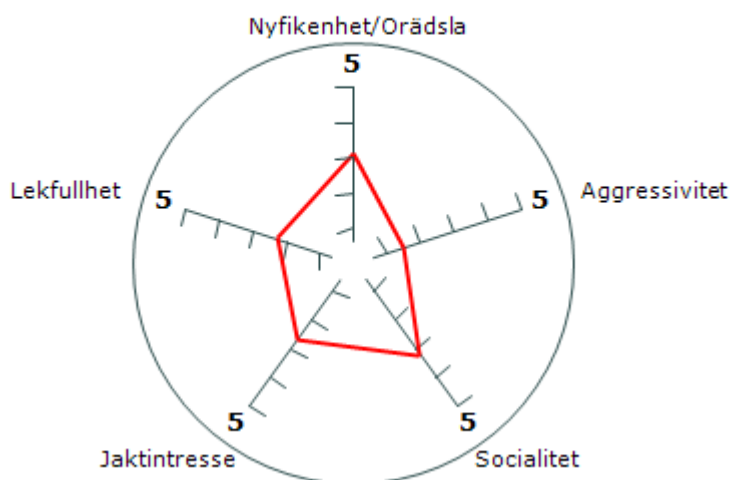
Då kuvasz är en ras som både ska ha skärpa och vara reserverad mot främlingar är arbetet med mentaliteten en fin balansgång mellan att bevara den ursprungliga karaktären och ha hundar som fungerar i det svenska samhället. Mediadebatterna, och därmed den sociala pressen, som har rått de senaste åren angående hundar och aggressivitet kan mycket väl leda till att det avlas fram ”översociala” hundar, vilket i sin tur kan leda till att kuvaszen rastypiska karaktär går förlorad. SvKK är mycket aktiv i strävan mot en population med enbart mentalt stabila hundar. Både Mentalbeskrivning Hund (MH) och ungerskt karaktärstest har anordnats, och intresset för Beteende- och Personlighetsbeskrivning Hund (BPH) är stort. Dessutom har man deltagit i SKKs temautbildning ”Allt du vill veta om hundars mentalitet!” i Upplands Väsby 21 – 22 april 2012.

4.1 MH

Enligt SKK Avelsdata har 41 hundar födda 1993 – 2010 (2012) med känd mental status. Tre hundar har brutit, antingen av ägaren eller beskrivaren, och för två hundar har ägaren valt att avstå skott. Kuvasz MH-diagram baserat på egenskapsvärden ser ut som nedan. Medelvärdet ses i tabellen (5 är

max) men ska tas med en nypa salt då det är beräknat på färre än 60 individer.

Egenskapsvärden

Beskrivning	Medelvärde
Nyfikenhet/orädsla	3.1
Aggressivitet	1.5
Socialitet	3.2
Jaktintresse	2.7
Lekfullhet	2.3

Källa: SKK

4.2 Ungerskt karaktärstest

Det ungerska karaktärstestet är ett FCI-godkänt mentaltest som skapats i Ungern för vakt- och herdehundar. Skillnaden mot MH är bland annat att man lyfter fram samspelet mellan hund och ägare då denna relation är oerhört viktig för att kuvaszen ska bibehålla ett gott rykte. Under testet ska ägaren, i de flesta momenten, vara delaktig och påverka hunden, till skillnad mot MH där passivitet gäller. Naturligtvis testas även vaktinstinkten och försvarslusten. Hunden ska ha dessa egenskaper men får inte vara aggressiv och domaren ska kunna kolla tänder och liknande precis som på en hundutställning. Testet poängsätts procentuellt där hundar mellan 70 – 100 % anses vara dugliga för avel. De icke dugliga, under 70 %, får tips och råd om hur de ska förbättra sina hundar och samspelet med dessa och är välkomna att göra testet vid ett annat tillfälle.

I samband med Europautställningen i Budapest 2008 deltog två svenska kuvasz i det arrangerade karaktärstestet.

År 2011 arrangerades karaktärstest i Sverige under namnet ”Sörmlandsträffen” av de två kennlarna HoDoHill och My Mountain. Skaparen, och officiella domaren, av testet Ferench Pischoeff var inbjuden tillsammans med sekreterare, figuranter och medhjälpare och bedömde hela 25 kuvasz

samt två kavkazskaja ovtjarkor, en tibetansk mastiff och en pyrenéerhund.

År 2012 försökte man återigen arrangera testet och hade då även lyckats väcka intresset hos SKKs Kommitté för Hundars Mentalitet (KHM). Trots annonsering inom SBHK för att locka fler raser till testet kom det in så få anmälningar att man var tvungen att ställa in arrangemanget på grund av ekonomiska skäl.

RAS 2005: Mentalitet diskuterades inte i RAS 2005.

Nuläge: 41 hundar har känd mental status från MH och 27 hundar har genomgått det ungerska karaktärstestet. Många av hundarna som genomgick karaktärstestet har även gjort MH. Beräknat på en population av 250 individer bör minst 16 % vara mentaltestade i dagsläget.

Mål: Att 10 % av populationen mentaltestas antingen genom MH, BPH eller karaktärstest.

Strategi Att öka intresset för mentalitet och mentalitetstest genom att skriva mer om det i klubbtidningen *Kuvaszbladet* och genom att uppfödarna uppmanar valpköpare att genomföra testen.

Att därefter återigen försöka arrangera det ungerska karaktärstestet, kanske redan 2013.

Att försöka få möjligheten för kuvasz att delta på BPH.

Raser som genom sitt ursprungliga användningsområde kan förväntas ha t ex stark vaktinstinkt och/eller stor misstänksamhet mot främmande personer medför ett särskilt ansvar för såväl uppfödare som hundägare. SKK & SBHK anser därför att individer av dessa raser bör genomgå Beteende- och personlighetsbeskrivning hund, BPH, alternativt Mentalbeskrivning hund, MH. Hundarnas resultat registreras och redovisas officiellt och bör utgöra ett underlag i avelsarbetet.

5. EXTERIÖR

I dagsläget finns inga dokumenterade exteriöra fel som måste åtgärdas och därmed har kuvaszen, som nämnts, inte tagits upp i SRD. Möjligtvis kan det i vissa kullar finnas lite väl raka vinklar på bakbenen, fransysk benställning och liknande. Under uppfödarmöten har det diskuterats om huruvida de raka vinklarna kan vara en möjlig faktor bakom osunda rörelser och ledproblem. I *Hundsport Special* diskuterades hur det hos större raser kan ses en utvecklingstendens av raka vinklar, styltig gång och vridning i hasleden som medför att tassens roteras utåt (Lindholm, 2012). Detta är en grogrund för artros och är något som uppfödarna måste vara medvetna om. Viktigt är att hitta en balans mellan rasstandardens ideal och en sund kropp.

Storleken är något att vara observant över. För tunga hundar ökar naturligtvis risken för ledproblem och dylikt. Det finns i dagsläget några få individer som väger uppåt 68 – 70 kg (hanar) och ser man till rasstandard, där en hanes vikt bör ligga mellan 48 – 62 kg, så är det inget att sträva efter. Trenden tycks dock vara att hundarna blir mindre. Naturligtvis måste man ta både höjd och vikt i beräkning då man ska avgöra huruvida hundarna är mindre idag än för ett eller ett par decennium sedan. En orsak till de lägre vikterna kan vara att hundarna främst är sällskapshundar och därmed motioneras mindre. Mindre motion, och då menas tuff motion som bygger en stark och muskulös kropp, leder naturligtvis till lättare hundar. Basal fysiologi säger att muskler väger närmare 20% mer än fett.

Kuvaszens karakteristiska päls är naturligtvis viktig att bevara. Som nämntes i kapitel 1 ska den vara motståndskraftig mot både värme och kyla. Pälsen ska enligt rasstandard vara vågig och

färgen ska vara vit eller elfenbensfärgad. Vissa tendenser till en något gulare färg kan ses, och pälsstrukturer varierar mellan lätt vågig till nästintill lockig på vissa delar av kroppen, men detta är inget som man ser som något egentligt problem.

En sak att diskutera på uppfödarmöten är huvudets utformning. Under SvKKs officiella rasspecial 2010 menade Dr Tibor Buzády* (från Ungern) att nu när Sverige kommit så långt med exteriör och rörelser var det dags att börja titta på huvudena. Enligt rasstandarderna ska huvudet bland annat vara kilformat, ädelt, uppvisa anseelig kraft, vara finmejslat och torrt. Mål att sträva mot här skulle kunna vara att könspräglningen blir tydligare, det vill säga att hanens huvud är något kraftigare än tikens, och att man avlar bort de tendenser till lösa läppar som kan ses i vissa kullar.

RAS 2005: Exteriör diskuterades inte i RAS 2005.

Nuläge: Inga dokumenterade exteriöra fel finns.

Mål: Ta reda på om det finns utbredda exteriöra fel i den svenska populationen.

Strategi Första steget blir att diskutera detta på nästa uppfödarmöte. Som nämnts tidigare har uppfödarna relativt god kontakt med sina valpköpare och därmed en god uppfattning om själva hundarna. Eventuellt även gå igenom kritik från officiella utställningar.

*Som nämnts i kapitel 1.2, 1.3 och 1.4 var Dr Tibor Buzády mannen som tog in första kuvaszen i Sverige och blev första uppfödaren, han var första ordföranden i FUR och han var med och gav SvKK hedersdiplomet (bilaga 1) från Ungern 2010.

6. AVSLUTNINGSVIS

Som synes är kuvasz en relativt frisk och sund ras. Dess största hot, PRA, börjar man äntligen komma till rätta med tack vare fyndet av den defekta genen och därmed har fokus skiftat från PRA till arbetet med mentaliteten. Det ungerska karaktärstestet är något man ser som mycket intressant då det är anpassat för just vakthundar och framarbetat i kuvaszens hemland.

De största förändringarna i RAS 2012 är att man inte längre har ED-röntgen som ett krav för avelsdjur och naturligtvis att man har infört krav på gentest. I och med att kuvasz är en numerärt liten ras är det relativt enkelt att få en bra överblick över rasens hälsotillstånd vid uppfödarmöten och andra sammankomster. Det som diskuteras på uppfödarmöten publiceras för det mesta även i SvKKs medlemstidning *Kuvaszbladet*, exempelvis fanns minnesanteckningar från uppfödarmöten med i både nr 1 och 2 år 2011 (fyra nummer ges ut per år).

Summa summarum ser kuvaszens framtid ljus ut med kuvaszägare och uppfödare som arbetar åt samma håll. Observera att RAS 2012 är skrivet med reservation för räknefel.

Sammanställt av:
Ariana Carlén
SvKKs avelskommitté

REFERENSER

Foto

Omslagsbild: Sorschies Szép Dézi. Källa: Ariana Carlén.

Tryckta källor

Buzády, T. (2003). *The Dogs of Hungary*. Nóra Publishers, Budapest, Ungern.

Carlén, S. (2011). Minnesanteckningar förda vid SvKKs uppfödarmöte 5 mars i Gamleby.

Carlén, S. (2011). Minnesanteckningar förda vid SvKKs uppfödarmöte 30 april i Svenljunga.

Hermelin, U. (2005). RAS 2005 för Kuvasz. *Svenska Kuvaszklubben*.

Klosterberg, C. (2011). Karaktärstestet. *Kuvaszbladet* 3, 22-25.

Lindholm, Å. (2012). Molosserkonferens – stora tunga hundar i fokus. *Hundsport Special* 4, 18-22.

Munksgaard, E. (2011). Det ungerska karaktärstestet. *Kuvaszbladet* 3, 7 – 8.

Sárkány, P. (1977). *Dogs of Hungary*. Corvina Press, Budapest, Ungern.

Otryckta källor (internet)

Balla, I. (2012-01-09). The Kuvasz.

Katarakt (grå starr) (2012-12-31)

<http://www.skk.se/uppfodning/halsa/halsoprogram/ogon/katarakt-gra-starr/>

The OptiGen prcd-PRA Test (2012-12-31)

http://www.optigen.com/opt9_test_prcd_pra.html

Statistik

Enkät utförd av SvKK 2003

Försäkringsstatistik från Agria, Folksam och If

SKK, Avelsdata, (2012-12-31) <http://kennet.skk.se/avelldata>

SvKK, Kuvaszdata, (2012-12-31) <http://svkk.se/kuvaszdata.htm>

ED: <http://svkk.se/kuvaszdata%20ad.htm>

Gentest: <http://svkk.se/kuvaszdata%20gen.htm>

HD: <http://svkk.se/kuvaszdata%20hd.htm>

MH: <http://svkk.se/kuvaszdata%20mh.htm>

Ögonlysningar: <http://svkk.se/kuvaszdata%20oga.htm>

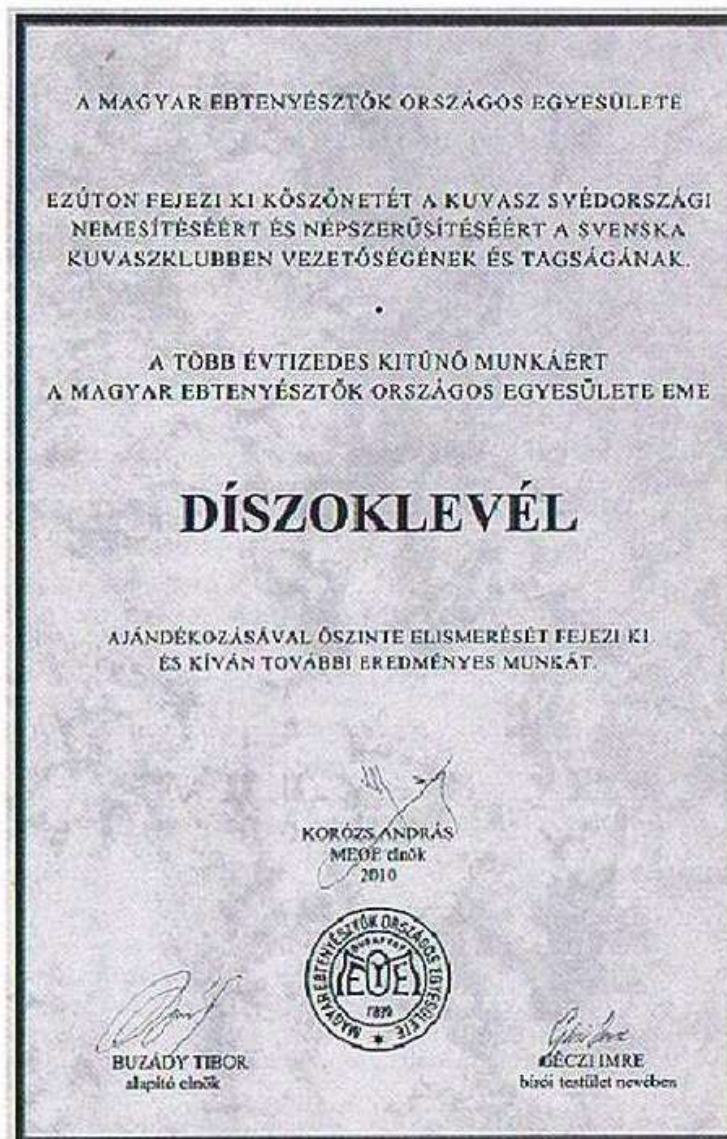
Rasstandard

Originalstandard 2000-04-06

FCI-standard 2000-09-13

SKKs Standardkommitté 2002-03-20

BILAGA 1: HEDERSDIPLOM FRÅN UNGERSKA KENNELKLUBBEN

Översättning:

HEDERSDIPLOM

Härmed uttrycker den Ungerska Kennelklubben sin tacksamhet till ledarmöter och medlemmar av den Svenska Kuvaszklubben för årtiondens genomförande och utmärkta arbete, förädlade och allmänna tillkännagivande av den ungerska rasen kuvasz.

Ungerska Kuvaszklubben uttrycker sina högsta erkännanden för det gjorda arbetet och önskar lycka och ytterligare med goda resultat.

ANDRÁS KORÓZS, ordförande i MEOE, 2010

TIBOR BUZÁDY, grundare av FUR
IMRE GÉCZI, i namnet av den Ungerska Domarkåren